

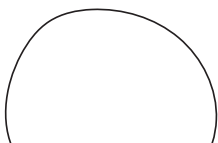
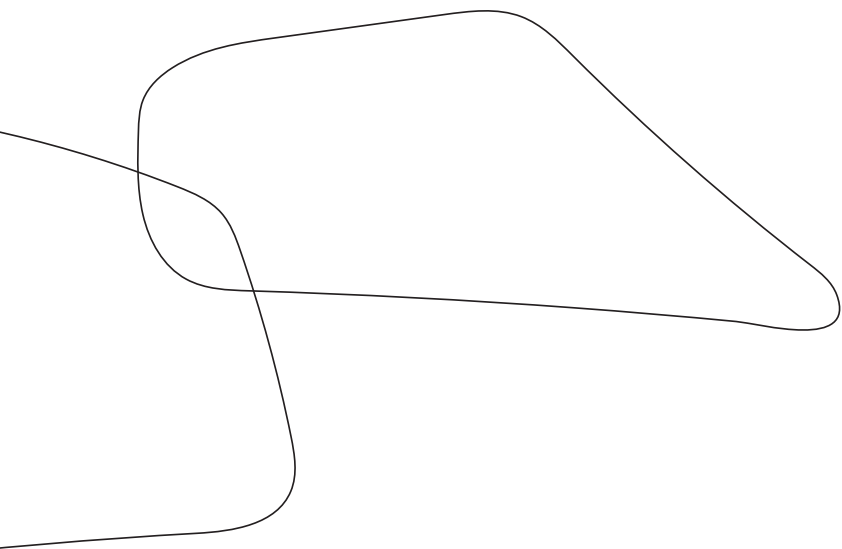
MAGDALÉNA
PLATZOVÁ

Život po Kafkovi

ARGO

**Život
po
Kafkovi**

MAGDALÉNA
PLATZOVÁ

Život po Kafkovi

ARGO

Kniha vychází s finanční podporou
Ministerstva kultury České Republiky.

© Magdaléna Platzová, 2022

Cover © Tereza Králová, 2022

© Argo, 2022

ISBN 978-80-257-3820-7 (váz.)

ISBN 978-80-257-3895-5 (e-kniha)

Věnováno potomkům Felice Marasse, rozené Bauerové,
bez jejichž vstřícnosti a důvěry by tato kniha nemohla
být napsána.

Tato kniha není historický životopis. Některé postavy, jež v ní vystupují, jsou skutečné a nesou jména lidí, kteří opravdu žili. Jiné jsou založené na skutečných lidech, ale jména jsem jim změnila. A pak jsou tu postavy a události, které jsem si úplně vymyslela. Doufám, že důvody, které mne k tomu vedly, se čtenáři samy dostatečně objasní.

Co se citovaných dokumentů týče, autentické texty, které jsem použila, jsou na rozdíl od těch fiktivních vždy tištěny kurzivou.

New York 15. 10. 1975

Vážený pane Canetti,

přečetl jsem Vaši knihu o Franzi Kafkovi a své matce Felici, za svobodna Bauerové. Byl bych raději, kdyby se mi vůbec nedostala do rukou. Ale bohužel se všude najde nějaký „přítel“, který nelení a informuje mne o nejnovějším přírůstku ke kafkologické (či kafkografické?) literatuře, jež je zřejmě – alespoň podle počtu titulů soudě – velice výnosným byznysem.

Nebudu se zde zastavovat u osobnosti Franze Kafky. Nemám k němu co jiného dodat, než co jste sám v knize docela věrně popsal. Jestli byl velký spisovatel, to opravdu nemohu posoudit, ale zcela určitě vím, že byl neurotik, masochista, a co se vztahu k ženám týče, také sadista.

Každý z dopisů, které tak obšírně citujete, by podle mého názoru vydal na psychiatrickou diagnózu a jeden každý z nich by musel stačit k tomu, aby se s ním moje matka co nejrychleji rozešla.

Proč to neudělala, to opravdu nevím. Tuto stránku její povahy jsem neměl možnost prozkoumat. Snad v tom hrála nějakou roli dobová móda, ozvěna dekadence z přelomu století. Matka například milovala Strindberga, který, jak uznáte, je v některých polohách

také velice morbidní. Ale o téhle její „lásce“ jsem se i já sám dozvěděl až z Kafkových dopisů, když jsem si je – spolu s ostatními čtenáři – po matčině smrti přečetl. Rodiče byli ze staré školy a od nás dětí si uchovávali určitý odstup. O jejich vnitřním životě jsme toho věděli velmi málo. Přesto dost na to, abych považoval za nutné co nejdůrazněji se ohradit proti způsobu, jakým jste ve své uspěchané a senzacechtivé knize o mojí matce pojednal.

Povrchnost vašeho přístupu prozrazuje už falešné a rádoby skandální odhalení v úvodu: Konečně tedy známe jméno ženy, kterou dosud krylo jen počáteční písmeno F.!

Vážený pane, kdybyste se o to skutečně zajímal, mohl jste plně jméno mojí matky dávno znát a nemusel byste ani použít detektivních metod. Stačilo by přechíst si všem dostupnou Kafkovu biografii z pera Maxe Broda, o němž také nemám valné mínění, ale přinejmenším mu nelze upřít dobrou vůli a – alespoň co se matky týče – jistou citlivost.

Matka měla mnoho talentů. Byla spíše praktického zaměření. *No nonsense person*, jak se tady říká. Ovšem umění na ni vždy dělalo hluboký dojem. Literatura, divadlo i hudba. Můj otec, povoláním soukromý bankéř, byl vynikající klavírista, a kdyby mu to okolnosti v mládí dovolily, věnoval by se hudbě.

Umění, to bylo jedno z „kouzel“, kterými Kafka na matku mohl působit. Byl to nakonec publikovaný autor, jak se dnes říká. To jistě dělalo své.

Matce se nedostalo formálního vzdělání, v patnácti letech musela odejít ze školy a nastoupit do zaměstnání,

kde se z podřízeného místa písáčky vlastními silami vypracovala až na vedoucí prodeje. Ale vždy velmi ráda četla a ráda se nechala poučit. Když jsme ve třicátých letech utíkali nejdříve z Berlína do Ženevy a potom do Ameriky, vezla s sebou, namísto jiných cenností, knihy. Zvláštní sbírku tvořily knihy, které jí věnoval Kafka, měla je všechny pohromadě, celkem asi šedesát titulů. Byl mezi nimi také výtisk Bible. Po její smrti jsem je prodal nakladatelství Fischer v Německu. To byly jediné peníze, které jsem na Kafkovi, v době, kdy na něm rýžuje kde kdo, vydělal.

Matka byla citově založená, vřelá a velkorysá žena. Ještě za svobodna se starala o válečné sirotky v berlínském židovském domově a pamatuji si, že s nimi – i potom co se vdala a měla rodinu – nadále udržovala blízké vztahy. Její „děvčata“ k nám chodila na návštěvu a ona jim všemožně pomáhala.

Byla velmi podnikavá, vynalézavá, optimistická a veselá, nenechala se ničím zlomit. Každý, kdo ji poznal, ji musel mít rád. Měla organizační a obchodní nadání, nakonec to byla ona, kdo po emigraci do Ameriky živil rodinu. Zvláště posledních dvanáct let, potom co otec utrpěl infarkt a nemohl už pracovat. I já jsem se pocho-pitelně snažil pomáhat v mezích možností, dával jsem kondice, dostával prospěchová stipendia a tak dále.

Matka si udělala masérský a kadeřnický kurz a otevřela si kráslicí salon. Se svojí sestrou pekla a prodávala sušenky, později sortiment rozšířily. Potom si otevřela obchod s pletacími potřebami a drobnou galanterií. Ale nikdy, opakuji, nikdy by matku nenapadlo obchodovat s dopisy Franze Kafky, které tajně opatrovala čtyřicet let.

Já sám se o jejich existenci dozvěděl od jedné příbuzné, bylo mi osmnáct let. Do té doby jsem netušil nic o matčině vztahu s nějakým Kafkou, jeho jméno jsem znal jen ze hřbetů knih, do nichž jsem doma zběžně nahlédl, ale které mne nezaujaly. Brodův životopis Kafky, který byl vydán v Praze ještě před válkou, se mi dostal do rukou až v padesátých letech, kdy vyšel v rozšířené podobě v Německu. S matkou jsem o tom nemluvil, jako o ničem, co se týkalo Kafky. Ale vím jistě, že si Brodův životopis přečetla, stejně jako Kafkovy deníky a *Dopisy Mileně*. Co si o tom všem myslela, netuším. Mohu jen hádat.

Vy, pane, jste doslova napsal, že moje matka „měla to srdce dopisy prodat“. Jaksi nepřímo ji obviňujete z necitelnosti a vypočítavosti, dokonce se jí vysmíváte. To je mi hrdinství! Otírat se z bezpečné vzdálenosti o ženu, o které nevíte zhola nic a která se nemůže bránit.

Jak by také o matce mohl někdo něco vědět, když adresát její dopisy pečlivě zničil, zatímco ona uchovávala každou pohlednici, každý telegram, dokonce i dopisy, které nepatřily přímo jí a které nepsal Kafka, ale jejich vztahu se nějak dotýkaly. Například ty, které psala babičce Anně Kafkova matka Julie. Často jsem se ptal sám sebe, proč to všechno tak úzkostlivě schraňovala.

Je pravda, že matka byla velice pořádná. Každý papírek měl u ní svoje místo, byl pečlivě označen a zařazen. Ten zvyk, svého druhu vášeň, si asi přinesla z kanceláře. Víte, co mne při četbě Kafkových knih dokonce napadlo? Že toto – nazval bych to snad okouzlení moderní byrokracií – měli ti dva společné. I když každý z nich přistupoval k úřadu z docela opačné strany.

Moje matka ze strany účelnosti a rozumu (i když každá vášeň v sobě odhaluje i ne-rozum) a Kafka ze strany šílenství. Což neměnilo nic na tom, že byl jistě, i podle svědectví pamětníků, velice schopným úředníkem. Ale nechci Vám fušovat do řemesla, na výklad Kafky jste tady přece Vy! Budu se držet své matky.

Napadlo mne také, že pro ni možná ten balík dopisů představoval cosi jako soudní spis. Zda obhajobu, či obžalobu, to nevím, zřejmě obojí, každopádně musel být úplný.

O Kafkovi a jejich vztahu se mnou, jak už jsem uvedl, nikdy nemluvila, a to ani v dospělosti. Ale už z toho, jak na dopisech lpěla, bylo zřejmé, že to pro ni nebyla mrtvá záležitost. Že to nešťastné pětileté období nějakým zásadním způsobem formovalo její další život.

Matka se po většinu života těšila naprosté anonymitě, nikdo se o ni nezajímal, nikdo ji neznal. Teprve několik let po válce, když Kafka začal být slavný a rozpoutal se hon na každé jeho slovo, se začala právem obávat, aby se po její smrti některé informace, které považovala za intimní, nedostaly na veřejnost. Byla rozhodnutá dopisy před smrtí zničit, skutečně to chtěla udělat. Ale nemohla se k tomu odhodlat a stále to odkládala.

Nakonec jich několik odstranila, což nevím od ní (mne v té době podezřívala ze spiknutí s nakladatelem Schockenem), ale od její nejlepší přítelkyně...

Na Kafkových dopisech lpěla s až nepochopitelnou tvrdošíjností, nebylo snadné ji přimět, aby je prodala. Pan Schocken a Max Brod se ji snažili přesvědčit několik let. Nakonec se podvolila. Ale nebylo to kvůli penězům, i když byla nemocná a peníze potřebovala. Spíše

v jistou chvíli pochopila, že dopisy nedokáže zničit, jak plánovala, a že pokud zemře, ztratí nad nimi kontrolu.

Výslovně jsem jí pohrozil, že až zemře, dopisy prodám. Vlastně jsem ji, vážený pane, k tomu prodeji donutil.

Výčitky svědomí ze zrady, kterou páše na Kafkovi (nikdy si nedala vymluvit, že to není zrada), snad poněkud zmírnil Schockenův slib, že po knižním vydání rukopisy svěří Národní knihovně v Jeruzalémě.

Bohužel, pan Schocken zemřel v roce 1959, tedy o rok dříve než moje matka, a nemohl tedy svůj slib osobně dodržet. Zda jej splnili jeho dědicové, nevím, snad by nám o tom dali vědět.

Velice nerad se k tomu všemu vracím, nejraději bych na to zapomněl. Ale musím přece matku bránit. Když už to nejde před Vašimi čtenáři, tedy alespoň před Vámi.

Ne, moje matka neměla to srdce Kafkovy dopisy prodat, jak jste napsal. Dokonce se domnívám, a s hanbou a bolestí to říkám jen Vám, že ji ztráta těch památek předčasně zabila.

Od roku 1955 už vlastně umírala. První mozkovou příhodu, která zanechala jen velmi slabé následky, prodělala již v roce 1953. V roce 1956 měla další mrtvici, ale i po té se ještě částečně zrehabilitovala a vrátila se domů. Matka měla velice zdravý kořínek. Nemohla ale už žít sama, a tak jsem ji přesvědčil, aby se z L. A. přestěhovala k nám, do New Yorku. Byla s námi několik měsíců a potom přišel třetí, osudný úder, ze kterého se již nevzpamatovala. Rok a půl ležela v nemocnici v Rye. Doma jsem ji mít nemohl, potřebovala neustálou péči.

Ty poslední roky se nemohla hýbat ani mluvit, i když všemu rozuměla a byla při smyslech. Byla ve svém těle doslova uvězněná. Co se asi odehrávalo v její hlavě?

Nu, to je zas moje peklo, když v noci nemohu spát.

Zdatná obchodnice, vid'te. Žena bez srdce.

V té afektované knize, kterou o Kafkovi napsal Max Brod, jsem se dočetl, že ani Kafka na samém konci života nemohl kvůli tuberkulóze hltanu mluvit. Na rozdíl od matky mohl však alespoň psát, dokud udržel tužku.

Vidíte, existuje jistý náznak symetrie, spravedlnosti bych to nenazval. Její význam nám samozřejmě uniká.

Skončím přáním, že Vám snad mnou sdělená skutečnost zatíží svědomí natolik, abyste byl napříště ve svých fabulacích opatrnější.

„S úctou“ ani „srdečně“ napsat nemohu, tím méně „Váš“.

Budete se muset spokojit s podpisem.

Joachim M.

*

New York 18. 5. 1987

Vážený pane Canetti,

berte můj dnešní vzkaz jako dovětek k onomu dopisu, který jsem Vám napsal před dvanácti lety a na nějž jsem nikdy neobdržel odpověď.